

Biskup Strossmayer – učitelj i pastir

Ove godine obilježavamo dvostruku obljetnicu: 200. obljetnicu rođenja i 110. godišnjicu smrti Josipa Jurja Strossmayera, velikoga đakovačkoga ili bosanskoga i srijemskog biskupa. Ove obljetnice bile su povod da se mons. dr. Marin Srakić, nadbiskup đakovačko-osječki u miru, s nekoliko suradnika upusti u iznimno zahtjevan i opsežan posao objavljivanja korizmenih i prigodnih poslanica, okružnica i propovijedi te značajnijih govora i osvrta, najvećim dijelom objavljenih u biskupijskom *Glasniku*, a današnjim čitateljima nepoznatih ili nedostupnih. Vrijedno je, međutim, istaknuti da su velikim marom i uloženim trudom nadbiskupa Marina, često dugački i različitim promišljanjima isprepleteni tekstovi, razlomljeni tematskim podnaslovima kako bi se olakšalo čitanje i dobio što bolji uvid u sve bogatstvo teološke i političke misli biskupa Strossmayera. Drugim riječima, ova opsežna građa, objavljena na nešto manje od tri tisuće stranica i razdijeljena u četiri sveska, omogućava nam da još neposrednije otkrivamo Strossmayera i to, prije svega, kao biskupa – učitelja i pastira.

Sve za vjeru i za domovinu

Suočen s mnogim izazovima svoga vremena, biskup Strossmayer je za biskupsko geslo uzeo »Sve za vjeru i za domovinu« te cijelog života nastojao povezati ljubav prema Bogu i svome narodu. U svom glasovitom govoru u Hrvatskom saboru 5. srpnja 1861. on kaže: »Bilo bi mi mirovati i štititi, da me na besjedu ne nuka sviest moja i čista ljubav domovine, koja vjerujte, prvo poslie Boga mjesto u srdcu mome zauzima, gdje se je sa vjerom svetom srasla; ljubav domovine iskrena i otvorena, ljubav kojoj je Bog svjedok, da nigda vlastite koristi niti slave tražila nije, niti će igda tražiti, pače ljubav, koja bi rado i dragovoljno svako zlo, svaku nepravdu i sumnju podniela, samo ako bi se tim zlo i nepravda od domovine odvratila.«

Kao katolički biskup, Strossmayer je bio uvjeren da se obnova hrvatskog društva u kršćanskom duhu ne može postići samo u okvirima tradicio-

nalnoga crkvenog pastoralu – biskupijskoga, župnog ili samostanskog – već je potrebno tim duhom prožeti i sam društveni i kulturni život naroda. Osobitu važnost posvećuje stoga osnivanju škola i znanstveno-kulturnih ustanova jer ona, odgajajući intelektualce u kršćanskoj vjeri, postaju izvorišta duhovne obnove i razvoja društva. Biskup Strossmayer zalaže se stoga za slobodu i pravo Crkve na odgoj mladih u kršćanskom duhu, a, vrlo često, i osobno stipendira mnoge učenike i studente. Osim toga, novčano je pomagao i *Društvo sv. Jeronima* u Zagrebu koje je dugi niz godina tiskalo knjige radi podizanja razine obrazovanja te društvene i vjerske svijesti i odgovornosti.

Ipak, kruna njegova prosvjetnog i kulturnog rada bilo je osnivanje *Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* (1867.) te *Sveučilišta* (1874.) u Zagrebu. U govoru prigodom blagoslova nove palače Akademije i otvorenja njezine galerije 1884. godine biskup Strossmayer stoga ističe: »Kada ja tako mislim, onda ćete se lahko domisliti, za što sam u ovo naše doba o tom radio, da se sveučilište i akademija u sredini našoj čim prije osnuje i podigne. Ja sam sudio da je to u današnjim okolnostima upravo najpreča nužda narodna, jer narod, koji najviša učilišta svoja ima i dobro te spasonosno s njima upravlja, taj se je narod intelektualno emancipirao, a emancipacija i oslobođenje to, naravnim i neodoljivim načinom, svaku drugu emancipaciju i svaku drugu samosvojnost prije ili poslije poroditi mora.«

Na tom tragu moramo iščitavati i predgovor knjizi *Spomen-knjiga iz Bosne*, koju je objavio Kaptol vrhbosanski o Strossmayerovu zlatnom biskupskom jubileju (8. rujna 1850. – 8. rujna 1900.), u kojem je dr. Ivan Šarić, urednik izdanja, napisao o njemu sljedeće: »Strossmayer! Odkako pamtim, vikao sam da spajam s tim imenom pojam o nečem, što je veliko i nedostizivo, nešto, što je samim imenom svojim ideja i idejal, nešto, čemu se u duhu klanjaš, a da toga i nikada vidio nesi. I taj pojam 'Strossmayer' ne možeš da razstaviš od drugoga velikog pojma 'Hrvatska'. Ta dva pojma slievaju mi se u duši u jedno, i reći ću: Strossmayer je inkarnovana, utjelovljena Hrvatska. Ime Strossmayer bezuvjetno je nuždan tumač imenu Hrvatska, Hrvatska kakova je sada, Hrvatska u kolu prosvietljenih naroda« (str. 23.). Naime, Strossmayer je postavio temeljne uvjete za kulturni razvoj Hrvatske, krstio je hrvatski narod neizbrisivim krstom znanosti, budući da je »svojim golemim umom i srcem prigrlio zajedno svetu vjeru i znanost i tako svoja djela podigao do vječite vrijednosti i koristi.« Drugim riječima, kako ističe dr. Šarić, Biskupija đakovačka i srijemska nikada »nije imala biskupa glasa i veličine jednog Strossmayera« jer »u ljubavi prema domovini, ili, da jasnije kažem, u

ljubavi prema siromašnom i potištenom narodu hrvatske sva prošlost naša ne poznaje mu premca, jer Strossmayer u tom pogledu nije dostojanstvenik, nije vlastelin; njemu seljak, njemu biskupljanin nije podanik, nego brat i dragi prijatelj: njega narod zove svojim 'ljubimcem'« (str. 24.).

Čovjek vjere i Crkve, predan narodu koji mu je povjeren

Iščitavajući objavljene tekstove u ova četiri sveska te otkrivajući Strossmayerova promišljanja o Bogu i Isusu Kristu, Crkvi i svećeništvu, dekristijanizaciji tadašnjeg društva i neprijateljima Crkve te osobito njegovoj zauzetosti da čovjeka privede Bogu koji je jedini prava Istina i Dobrota, ne možemo se stoga oteti dojmu kako je on bio, prije svega, čovjek vjere i Crkve te odan i predan narodu koji mu je povjeren. Vrijedno je stoga pročitati što Strossmayer o sebi kaže u korizmenoj poslanici iz 1890. godine, objavljenoj o četrdesetogodišnjici njegove pastirske službe, kada ističe: »Ja sam u sveto apostolsko zvanje stupio sa osobitom i to čvrstom i nepomičnom namjerom: da u novom stanju i zvanju svom vazda i vazda ljubav i privrženost prama Bogu i svetom zvanju svom, sa ljubavju i privrženosti prama domovini i prama narodu svomu spojim. Sve za vjeru i za domovinu bilo je od početka do dana današnjega, a ostati će do preminuća moga geslo moje. Ja sam tom svom geslu uvijek do sad vieran bio, i vieran ću ostati do konca svoga... Samo se pako po sebi razumije, a gore je to dost jasno rečeno, da ja Boga, Crkvu, svetu vjeru i zvanje svoje, da ja viernost prama vladaru u srcu i svijesti svojoj nerazvezivim vezom ujedno spajam sa ljubavlju i štovanjem naroda svoga, i sa pripravnosti na svaku žrtvu za dobro i napredak naroda svoga, ne mareć ni malo, hoće li to komu pravo ili krivo biti.«

Govoreći o onome što je učinio kao katolički biskup te o poteškoćama s kojima se susretao, Strossmayer u spomenutoj okružnici ističe: »Čini mi se međutim, da Bog dragi i svakdanje moje muke i patnje, već i na ovom svijetu, u vrhunaravni kruh, o kom je u Otčenašu govor, pretvara, ter ne samo dušu, nego i tijelo moje snaži i kriepi, da sam danas, u velikoj starosti svojoj, skoro zdraviji, svježiji, veseliji, jači i odlučniji, nego što sam u mladosti svojoj bio. Bog oprosti dakle protivnikom mojim, ko što im i ja iz svega srдца opraštam; Bog im oprosti, ko što i ja želim, da mi dragi Bog grihe moje oprosti. Ja, još jedanput budi rečeno, u svakdanjih mukah i patnjah svojih, smatram zalog osobitih darova Božjih i predteču posljednje Božje milosti i sretne te blažene smrti u Gospodinu. I onako dobri Bog meni ono, što za njega i sveto zvanje svoje podnieti moram, već i na ovom svijetu stostruko nagrađuje, i to, ko što rekoh, po najprije dobrim i kriepkim zdravljem tiela moga u ovoj viso-

koj starosti mojoj; nagrađuje osobitom snagom, krieposti i svježosti duše i srdca moga, tako, da sve svoje svete dužnosti i najtežje izvršivati, biskupiju svoju pohađati, svaku i tugu i žalost svladati, i svako duševno veselje oćutiti mogu.« A u pismu koje je uputio Josipu Stadleru, vrhbosanskom nadbiskupu, zahvaljujući mu na čestitkama i darovima o svom zlatnom biskupskom jubileju 1900. godine, Strossmayer je napisao: »Ta vi mene hoćete da uzvisite do neba. Neka te, brate tako! Ja sam slab čovjek, velik griješnik. Što sam dobra možebit na ovom svijetu učinio, to se ima jedino milosti Božjoj zahvaliti, onoj možebit ljubavi, koju je Bog u duši i srdcu mojem osjetio prema svetoj majci Crkvi i prema siromašnomu narodu našem.« Na tom tragu, na Petrovo 1901. godine, želio je okruniti svoj zlatni biskupski jubilej posvetom cijele svoje biskupije i dragoga mu puka Presvetom Srcu Isusovom.

Drugim riječima, otkrivajući Strossmayera kao zauzetoga katoličkog biskupa koji se skrbi o svom narodu, osobito odgajajući ga u vjeri i potičući svoje svećenstvo na zauzetije pastoralno djelovanje, stavljamo ga zapravo u njegov izvorni kontekst, realniji i objektivniji od onoga u koji ga se često stavlja, a istovremeno ispravljamo i određenu nepravdu koja mu je nanesena, pokušavajući ga ideološki tumačiti, izvlačeći određene njegove misli iz povijesnog konteksta. Biskup Strossmayer bio je, naime, svjestan činjenice da društvena i kulturna obnova mora biti usko povezana s dubokim vjerskim životom. Stoga u svojim okružnicama on često poziva na pristupanje sakramentu ispovijedi i njegovanje euharistijskog života, a u svrhu podizanja liturgijskog života izdao je 1873. *Ordo adorationis*, a 1878. godine liturgijski *Obrednik* te novi lekcionar *Čitanja i Evanđelja*. Kao dodatak liturgijskom obredniku izdao je 1883. godine molitvenik i pučku pjesmaricu *Novi vijenac*.

Na katehetskom planu objavio je 1861. godine katekizam *Kratki nauk Kerstjansko-Katoličanski*, a u cilju trajne formacije svećenika te uočavajući važnost sredstava društvenog priopćavanja pokrenuo je 1873. *Glasnik Biskupija bosanske i sriemske*, koji neprekinuto izlazi do danas. Godine 1877. pokrenuo je i homiletski časopis *Propoviednik* ukazujući na važnost naviještanja Božje riječi. Organizirao je dva ciklusa pučkih misija, od 1856. do 1868. te od 1889. do 1898., a na poseban način poticao je osnivanje raznih vjerskih društava i bratovština. Spomenimo samo *Zbor duhovne mladeži*, *Društvo Svete Obitelji*, bratovštinu *Srce Isusovo i Marijino* za obraćenje grešnika, *Savez Srca Isusova* – kasnije *Apostolat molitve*, *Marijine kongregacije* za mladež, bratovštinu *Svetoga Josipa* u svrhu promicanja obiteljskog života, potom razna kruničarska društva, itd.

Bogatstvo teološke misli

U ovom, trećem, svesku objavljeno je trinaest Strossmayerovih korizmenih i prigodnih poslanica i okružnica napisanih i objavljivanih u *Glasniku Biskupija bosanske i sriemske* od 1892. do 1903. godine. One su tematski raznolike i najčešće su Strossmayerov komentar Papinih enciklika o crkvenoj i društvenoj tematici, što uostalom, na najbolji način, potvrđuju sami naslovi: (1) *O radničkom pitanju, molitvi i dvoboju* (1892.); (2) *Isus Krist* (1893.); (3) *O grijehu* (1894.); (4) *O Božjoj ljubavi* (1895.); (5) *Pokora i pokajanje* (1896.); (6) *Odnos Boga prema čovjeku i čovjeka prema Bogu* (1897.); (7) *Majka Crkva nastavlja Kristovo djelo spasenja* (1898.); (8) *Sveta pokora* (1899.); (9) *Uoči velikog Jubileja – 1900.* (1899.); (10) *Svećenici – djelateli otajstva pokore* (1900.); (11) *Početak XX. stoljeća* (1901.); (12) *Sveta otajstva u životu kršćanina* (1902.); (13) *Otajstvo Isusa Krista* (1903.).

Opsežnost i širina misli iznesenih u poslanicama i okružnicama ne dopušta nam, međutim, njihovu detaljniju analizu te možemo ukazati samo na neke temeljne naglaske. Uvidom u sadržaj okružnica i poslanica odmah uočavamo kako su one bogate biblijskim tekstovima budući da se Strossmayer često služi primjerima iz Staroga i Novoga zavjeta. Osobito su mu dragi primjeri svjedočanstva vjere, prije svega Makabejaca i svetoga Pavla, a često tumači i značenje pojedinih evanđeoskih prispodoba te navodi mnoge primjere obraćenja iz Novoga zavjeta. Osim toga, Strossmayerove tekstove obilježava i snažna socijalna nota, ali i apologetski pristup u obrani kršćanske istine, slobode Crkve i Svetoga Oca. Naime, za Strossmayera je vjera temeljno polazište za razumijevanje osobnoga, crkvenoga i društvenog života te on u poslanici iz 1893. jasno naglašava kako je obrana kršćanske vjere temeljna zadaća svakog vjernika jer se danas nastoji »da nam vjera i pobožnost oslabi.«

S druge strane, teološki gledano, Strossmayerovi su tekstovi teocentrično i kristocentrično usmjereni jer samo u razumijevanju Božje ljubavi prema čovjeku i Kristova čina otkupljenja možemo razumjeti odnos Boga prema čovjeku i čovjeka prema Bogu. U tom duhu, razlažući istine vjere, on uvijek polazi od biblijske istine da je čovjek stvoren na sliku Božju, a u više navrata ističe kako »Bog je nekim načinom u čovjeku, a čovjek je u Bogu svomu; zabadava, srdce je čovječje za Boga stvoreno, pak mu daj sve što ovaj svijet u sebi zatvara moći, bogatstva i slave, badava, ako u srdcu svomu ne osjeća Boga svoga, njegovu svetu ljubav i milost, on je nesretan, on dan i noć štrepi, on nikad do pravoga mira i do prave sreće dospjeti ne može; (...)

Zabadava, čovjek Boga svoga hoćeš nećeš u srcu i svijesti svojoj nosi, pak bi ga teško u vanjskomu svijetu našao, da ga ne nalazi u duši i svijesti svojoj koja je bolji i plemenitiji dio slike i prilike Božje, koju u sebi nosi« (1895.). Vjera, stoga, »po svomu najnutarnijemu biću, osim istine i pravde Božje, koju u sebi sadržavati ima, poglavito je ljubav, dobrota i milosrđe Božje, kojim se rod ljudski na ljubav, dobrotu i požrtvovanje uči i upućuje. To bi bitna vlastitost imala biti svake vjere i svakoga zakona, koji se na Boga kano vječiti svoj izvor poziva« (1895.).

(1) Dramatičan odnos između Boga i čovjeka

Za Strossmayera Bog je temelj svake dobrote, svetosti, mudrosti, »on je neizmierna ljubav i bezkonačno milosrđe. On je vječiti izvor svakoga svjetla, života, snage, pobjede i slave. Sve, što je od njega, njegova je sveta slika i prilika, sve je dobro, uredno i na svetu svrhu po naravi svojoj upućeno.« (1893.) On stoga često razlaže o važnosti čovjekova odnosa s Bogom te u središte svoga promišljanja stavlja zloporabu slobode kao izvora svih čovjekovih zala. Čovjek je, naime, »po slobodi svojoj samosvojan bio, i kô što je s jedne strane u stanju bio i sveta mu je dužnost bila, da sve darove svoje obrati u slavu Božju a tiem i u vlastitu slavu svoju, on je mogao Boga svoga i odbiti te izvor svjetla i života svoga u samom sebi tražiti. Žalibože čovjek je ovo posljednje učinio. On je Boga svoga od sebe odbio i nečuvenom oholosti sebe samoga Bogom, to jest vječitim izvorom svake sreće i svakoga blaženstva proglasio.« (1894.) Drugim riječima, čovjek se svojevoljno odvratio od svoga Boga i sve one divne darove naravi i milosti, koje je od Boga dobio da mu slavu poda, a time i svoje dostojanstvo očuva, okrenuo je da Boga pogrdi, da ga od sebe odbije, tj. da mu na određeni način kaže: »Ja tebe više ne trebam, ja sam samomu sebi dostatan.«

Strossmayer, međutim, ističe kako grijehom čovjek nije potpuno uništio svoju narav, nego je samo oslabio te upravo ovi »ostatci i tragovi naravnih Božjih darovih u čovjeku bili su razlogom i povodom vječitomu Ocu našem nebeskomu, da nam je vječito Slovo svoje, ili kô što pismo veli, jedinorođenoga Sina svoga u ime odkupljenja našega poklonio; oni su uzrok i povod bili vječitomu Slovu Božjemu, da je u čovjeku svoju vlastitu sliku i priliku, prem oslabljenu i potavnjenu, pripoznalo, da ju u čovjeku svojim vlastitim bićem na novo prosvietli, posveti i do samoga sebe uzvisi, i da se je za odkupljenje roda ljudskoga žrtvovalo« (1894.) Naime, i nakon prvoga grijeha čovjek osjeća Boga u svom biću jer je »zadržao svjetlo uma svoga, žar srca svoga, moć volje svoje i snagu svijesti svoje. Sve ovo postalo je doduše oslabljeno,

iznemoženo te navali i jarmu pohote i požude izvršeno; ali čovjek ipak nije zamrzio Boga svoga, stidi se poslie grieha i pada svoga od Boga, izpričava se pred Bogom, ostaje još u duši i u srcu njegovom, prem potamnjena, slika i prilika Božja; želi on još nekim načinom Bogu služiti i one darove, koje je od Boga putem naravi primio, na slavu Božju i svoj spas upotriebiti« (1894.).

Upravo u toj činjenici da se čovjek pokajao, postidio svoga čina, Strossmayer vidi razlog Kristova utjelovljenja i otkupljenja, jer je »Vječito Slovo Božje i u čovjeku griehom propalu još svoju sliku i priliku, prem oslabljenu i okaljanu, poznalo i rado se vječitomu Otcu svomu odazvalo, da u svoje vrijeme čovjeka odkupi i sa vječitom pravdom izmiri« (1893.). U tom smislu, »ovom svetom žrtvom svi smo uzvišeni i Bogom na život vječnji posvećeni. Ova je sveta žrtva vječiti izvor svake svietlosti, svake snage, svake pobjede, svake svetosti i pravednosti i svake slave... Ovim je žrtva, koju je Isus Krst za nas vječitomu Otcu svomu prikazao, izvor svake snage i krieposti, svake pobjede i slave i to ne samo pojedinomu čovjeku, nego i svakomu društvu; jer ko što pojedini čovjek bez vrhunarnoga položaja, koji mu žrtva Isusova pruža, ne može ni umrlu ni neumrlu svoju svrhu postići, tako i svako društvo ima se svetoj oltarskoj žrtvi pokloniti; ima sve zakone i sve milosti Isusa Krsta u svoje biće, u svoje zakone i u svoju upravu primiti; ima naravnu svoju svrhu duhom Isusovim tako oplemeniti, uzvisiti i posvetiti, da se s njom i vječita svrha promiče« (1893.).

Strossmayer stoga često ističe kako si čovjek mora ponavljati da su oholost i sebičnost otrovni izvor svih zala i nevolja na ovom svijetu te da se protiv toga svi moramo boriti, »osobito pako oni, koji po Božjoj volji i milosti više mjesto, odličniji položaj i veću moć u svojoj ruki imaju« (1893.). U tom duhu, Strossmayer je mnoge svoje okružnice posvetio temi kajanja i pokore, jer »svi smo griješnici, a onaj je laža, i istine nije u njemu, koji bi rekao, da griješnik nije. Pokora nam je dakle svima nuždna, da se spasimo i plodova svetoga križa dionici postanemo« (1896.). Kao savjestan pastir, poziva stoga svećenike da pruže primjer zauzetog života te ih poziva da pripaze kako u njihovim župama i obiteljima ne bi bilo onih koji se za Uskrs ne bi ispovjedili i pričestili te pokoru i pričest prikazali Bogu, »ne samo za se i za grieha svoje nego i za svu kuću i obitelj svoju, pače i za vas narod svoj« (1896.).

U tom obzoru Strossmayer promatra i otkupiteljski čin Isusa Krista, jer on je Bog i spas naš, vječiti izvor života našega, sva snaga i slava naša, »ali prije svega ovoga odkupitelj je naš, koji je sve grieha, sve bolesti, sve rane i sve nevolje ovoga svijeta, pak na posliedku i samu smrt roda ljudskoga drago-

voljno na se uzeo, da vječitoj pravdi za nas sve zadovolji, da čovjeka cienom svete krvi svoje od vječite smrti i od paklenoga prokletstva oslobodi; da čovjeka s vječitim Ocem svojim izmiri i da mu u obćenju i svakdanjoj svezi sa Trojedinim Bogom vječiti izvor života, svietla i spasa na uviieke otvori. Prvo i prvo u otajstvu svećeničtva, muke i smrti Isusove jest: oproštenje grieha i oslobođenje od smrti« (1893.).

Za Strossmayera je Isus Krist put, ali i istina, »Bog pravi od Boga pravoga, on je izvor vječitoga svietla, koje prosvećuje svakoga čovjeka, koji na ovaj sviet dolazi« (1897.). Druga božanska osoba, Bog i Spasitelj naš, slika je i prilika svega onoga što je stvoreno, »tako da mi ljudi u nami nosimo sliku i priliku Isusovu.« (1899.) Stoga, dok čovjek životom Isusovim živi, živi životom milosti, kojom se svaki blagoslov na ovom svijetu postići može, a na onom pak životu, život slave vječite. »Tko je u tom obziru izgubio Isusa Isukrsta, mrtav je, sličan lozi odciepljenoj od čokota svoga, ter se u vatru i propast baca. Ovoga svetoga načela i nauka držati bi se morala i država, pak bi mirnija, stalnija i sretnija bila« (1901.). Na tom tragu on ističe kako je »temeljni zakon vjere ljubav sveta, ljubav prama Bogu i prama iskrnjemu, koje je Bog i Spasitelj, Bog i čovjek zajedno, tako spojio, da se više nikada razdvojiti ne dade« (1897.).

(2) Pružiti svjedočanstvo vjere i ljubavi

Strossmayer se često vraća na temu ljubavi jer zakon ljubavi i nakon grijeha prvih ljudi ostaje »temeljni zakon sveze među Bogom i čovjekom, pak ko što se po naravnom zakonu međusobne privlačivosti sve vidivo na ovomu svijetu vlada i ravna i u međusobnom suglasju svrhe Božje i čovječje vrši, isto tako i u duševnomu svijetu vlada i vladati će uvijek od strane Božje sveti zakon ljubavi Božje, oko koje se sve, što je umno, razborito i neumrlo i na slavu vječitu pozvano, osvrće« (1896.). U tom smislu on često ističe kako nam je prva dužnost u ime Božje ljubavi zapovijedi Božje savjesno i odgovorno vršiti, a druga je ljubiti Crkvu jer je sam Krist »Crkvu svetu iz samoga bića i srdca svoga, iznio i osobitim načinom krvju svojom na drvetu križa, posvetio i u baštinu nebesku celoga roda ljudskoga pretvorio. Crkva je sveto, pravo i živo tielo Isusovo. Ona je baštinica ne samo prava nego i srdca i ljubavi i milosrđa Isusovoga. U njoj i po njoj sav nauk i sva otajstva Isusova uživamo. Tko Isusa ljubi i sluša, ljubi i sluša svetu Crkvu njegovu; a tko Crkvu ljubi i sluša, taj ujedno ljubi i sluša Isusa. To se jedno od drugoga nikako razlučiti ne dade« (1895.). Naposljetku, treća nam je dužnost da ljubav Božja u nama djeluje te da »kad muku i smrt Gospodina našega Isusa Krsta promatramo, u

ime ljubavi, koju Isusu dugujemo iskreno izpoviedimo, duboko pokajemo, i sa Bogom našim izmirimo i svetim kruhom i vinom oltara naših okriepimo, i sa Isusom se na viek vieka sjedinimo« (1895.).

Drugim riječima, najbolji dokaz da Boga iskreno ljubimo jest čista i djelotvorna ljubav prema bližnjemu, jer »Bogu se nekim načinom ruga, koji bi rekao, da Boga ljubi, a ovamo bi zapustio iskrnjega svoga, koji ljubavi i pomoći treba«. U tom duhu Strossmayer često poziva na ljubav prema siromasima, nevoljnima, bolesnicima, jer ih je Isus »osobitim načinom našoj ljubavi i dobroti preporučio! Njima za ljubav sirota je i nevoljnik bio i svaku je muku podnio. Svaku ljubav i dobrotu siromaku, nevoljniku i bolesniku ukazanu smatra on, ko da smo ju samomu njemu ukazali« (1895.). Na tom tragu on ističe kako u »javnomu društvenomu redu odmah bi bilo više sloge, dobrote, pravde i mira, kad bi svi oni, koji veću moć i obilniji imetak imaju, to sve na ljubav Božju, to jest na pravdu, na dobrotu upotrebljavali. Isto to valja i o međunarodnim odnošajima, koji su danas toliko zamršeni, i koji pogibeljnu budućnost proriču. Vele, da su ratovi nuždni. To nije istina. Ratovi su nuždni i neizbježivi, jerbo strasti, požude, bludnje, oholost, sebičnost, ljutitost, osvetljivost vlada. Podvrgni svete strasti pod jaram razuma svoga i pod jaram svetoga križa, odmah razloga razmiricama, borbama i ratovima nestaje. To je pako nauk i otajstvo svetoga križa« (1895.).

Strossmayer često naglašava kako nema pravog mira i napretka ako sve »naše misli, sve težnje i sve čine naše i sav život naš uzvisimo, oplemenimo i posvetimo Bogom i svetom vjerom našom« (1893.). Drugim riječima, samo narod pun vjere i pobožnosti, »narod koji rado ide u crkvu i rieč Božju rado sluša, narod koji kako valja nedjelju i svetce rado svetkuje i rado se često izpovieda i pričešćuje; narod koji čistoću tiela i duše svoje, kô oko u glavi i kô vječiti svoj spas čuva; – taki je narod umjeren, raden, uredan, štedan, providan; taki narod u živoj vjeri svojoj i u kršćanskoj krieposti svojoj osim živoga uvjeta života vječnoga, ima ujedno i živoga uvjeta tjelesnoga svoga blagostanja, svoje slobode, svoje bolje budućnosti, svoje pobjede i slave« (1893.).

Korizmena poslanica iz 1892. godine, nadahnuta socijalnom enciklikom *Rerum novarum* pape Leona XIII., donosi stoga Strossmayerova promišljanja o društveno-socijalnoj situaciji druge polovice 19. stoljeća. Polazeći od tvrdnje da je obitelj živa slika države i društva Strossmayer ukazuje na važnost odgoja u obitelji, jer je »u duši i u svijesti izvor svakoj sreći i nesreći; pak ako misliš društvenoj bolesti i nevolji odoljeti, da imaš poglavito na dušu, na sviest, na srdce il na volju čovjeka djelovati«. Naime, »ljubav

kršćanska kruna je života kršćanskoga, vrhunac je krieposti i izvrsnosti kršćanske. Bez nje sve naše djelovanje ostaje tašto i izprazno.«

Osuđujući sve veće raslojavanje i siromaštvo, Strossmayer ukazuje i na novi oblik »podaničtva i službeničtva tako zvanoga novčanoga, koji je većom stranom bez srдца i utrobe, komu je zlato i srebro, dobitak i bogatstvo, idol, komu se jedinomu kano Bogu svome bez ikakvoga obzira klanja« te ističe kako onaj koji radi, »koji točno i sviestno sve dužnosti svoga stanja i zvanja vrši, koji poleg svagdanjega napora i muke svoje zna i umije sačuvati u dušici sviesti svojoj Boga i vjeru svoju, kojemu je neumrla duša nada sve i koji se čistocom, umjerenosti, svakom kršćanskom krieposti, radinosti i požrtvovnosti odlikuje. Pred takovim radnikom i poslenikom valja da svatko kapu skine i da mu se duboko pokloni. Ja mogu reći, da i nehotice šesir skinem i ruku na blagoslov dignem, kada pri izvozu i šetnji vidim dobri prosti naš puk, kako polja, njive i oranice svoje u znoju licu svoga obrađuje.« U tom duhu poziva i svećenike da svoje poslanje savjesno žive jer pobožan i svet svećenik »ne samo svetoj Crkvi, nego također i državi najbolje služi; on je ne samo osobiti dar Božji duši i vječitomu opredieljenju svojih pravovjernih, nego također i njihovim gospodarstvenim nakanama i svrhama.«

Na kraju zahvaljujemo svima, a osobito mons. Marinu Srakiću, nadbiskupu u miru, koji su pridonijeli da ovo vrijedno izdanje Strossmayerovih okružnica i poslanica, propovijedi i govora ugleda svjetlo dana. Naime, biskup Strossmayer uvijek nas iznova iznenadi suvremenosti svojih ideja i misli te smo uvjereni da u njima možemo pronaći odgovore i na mnoštvo pitanja pred kojima se danas nalazimo, kako u osobnom životu, tako i u našoj crkvenoj i društveno-političkoj stvarnosti. U tom smislu, oštromnost Strossmayerovih zapažanja i dalekosežnost njegovih razmišljanja i ideja, uvijek prožetih kršćanskom vjerom i crkvenosti, ne gube ni danas na svom značenju te nas potiču, da na njegovu tragu, i mi danas kažemo: Sve za vjeru i za domovinu.

U Đakovu, na blagdan Male Gospe, 8. rujna 2015., o 165. godišnjici biskupskog posvećenja Josipa Jurja Strossmayera.

mons. dr. Vladimir Dugalić